

e-mentor

DWUMIESIĘCZNIK SZKOŁY GŁÓWNEJ HANDLOWEJ W WARSZAWIE
WSPÓŁWYDAWCA: FUNDACJA PROMOCJI I AKREDYTACJI KIERUNKÓW EKONOMICZNYCH

2014, nr 2 (54)



A. Kałużna-Wielobób, „Starość. Między diagnozą a działaniem” – recenzja, „e-mentor” 2014, nr 2 (54), s. 54–56,
<http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/54/id/1095>.

Starość. Między diagnozą a działaniem

– recenzja

Alina Kałużna-Wielobób

Stereotypy i uprzedzenia ludzi młodych wobec starszych są niepokojące nie tylko z uwagi na wynikającą z nich trudną sytuację seniorów, którzy stykają się z brakiem zrozumienia i życzliwości, a często również odrzuceniem. Są niepokojące także ze względu na ludzi młodych, pokazują bowiem, że postrzegają oni własną przyszłość w przygnębiających barwach. Ponadto negatywne stereotypy dotyczące starości nie ułatwiają młodym ludziom rozpoznawania tych osób starszych, które mogłyby podzielić się z nimi cennym doświadczeniem życiowym, a w wielu przypadkach również mądrością. Troska o los seniorów jest *de facto* troską o los wszystkich ludzi, ponie-

waż większość z nas czeka starość. Należy postawić sobie pytanie, czy chcemy ten okres ludzkiego życia uczynić czasem społecznego odrzucenia, nędzy i całkowitej zależności od innych, czy też okresem wolności, jakiej może doświadczyć człowiek dojrzały, dysponujący dużym doświadczeniem i wiedzą oraz większą ilością wolnego czasu, a niekiedy również pogłębioną refleksją na temat tego, co naprawdę jest w życiu ważne, i mądrością, którą może dzielić się z młodszyimi pokoleniami.

Potrzeba podejmowania problematyki sytuacji osób starszych jest aktualnie szczególnie ważna i pilna, gdyż:

- ludzie starsi stanowią istotną część społeczeństwa, odsetek osób starszych w społeczeństwie wzrasta,
- osoby młode również czeka starość, warto wobec tego pomóc im przygotować się do tego etapu życia,
- ludzie w każdym wieku mogliby skorzystać na lepszym rozumieniu osób należących do innych grup wiekowych i na pogłębieniu międzypokoleniowego dialogu, np. poprzez korzystanie z mądrości życiowej seniorów,



- większość dóbr i usług adresowana jest do osób młodszych, a potrzeby seniorów są w dużym stopniu zaniebywane,
- pomimo iż problematyka starości bywa podejmowana (nie tylko w naukach społecznych), wciąż brakuje ogólnodostępnych przekazów przedstawiających możliwości satysfakcjonującego życia w starości, niwelujących negatywne i stereotypowe postrzeganie osób w tym okresie życia.

Tym bardziej cenna i ważna jest praca Remigiusza Kijaka i Zofii Szaroty pt. *Starość. Między diagnozą a działaniem*¹, która pokazuje ograniczenia marginalizacji roli osób star-

szych w życiu społecznym. Zaletą powyższej monografii jest wieloaspektowe podejście do sytuacji tych osób oraz wielopoziomowe wskazanie kierunków pożądanych działań zmierzających do poprawy jakości ich życia: od analizy danych demograficznych, przez przegląd działań instytucji i organizacji pracujących z osobami starszymi lub na ich rzecz, aż po spojrzenie na starość z punktu widzenia tego, jak doświadczają jej sami seniorzy.

W rozdziale pierwszym Z. Szarota przedstawia liczne dane demograficzne wskazujące, że liczba osób po 60. roku życia w stosunku do całości populacji wzrasta. Zwraca również uwagę na zbyt małą liczebność wykwalifikowanych kadr pracujących z ludźmi starymi, w tym lekarzy specjalistów z zakresu geriatryi.

Stereotypowo ludzie starzy postrzegani są jako jednolita grupa osób niedołączonych i zależnych od innych. Autorka podkreśla jednak znaczne zróżnicowanie tej grupy w zależności od fazy starości. Zwłaszcza we wczesnej starości wiele osób jest jeszcze w pełni sił i prowadzi aktywny tryb życia, aktywnie uczestnicząc również w życiu społecznym.

W rozdziale drugim, poświęconym wsparciu społecznemu i polityce społecznej, Z. Szarota zwraca uwagę

¹ R.J. Kijak, Z. Szarota, *Starość. Między diagnozą a działaniem*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013.

na to, że w obliczu malejącej roli rodziny w coraz większym stopniu opieka nad osobami starszymi spada na instytucje. Autorka podkreśla wynikającą stąd potrzebę rozszerzenia sieci wsparcia społecznego, zwiększenia dialogu międzypokoleniowego oraz włączenia społecznego seniorów i ich aktywizacji. Pisze również, że podstawową barierą społecznej integracji jest wykluczenie społeczne ze względu na wiek (ageizm), a do takiego wykluczenia prowadzą właśnie negatywne stereotypy, stygmatyzacja i marginalizacja.

W tym samym rozdziale rozważane są ponadto dwie perspektywy lokalnej polityki społecznej wyodrębnione przez P. Błędowskiego: interwencyjna – skupiona na opiece i zaspokajaniu podstawowych potrzeb osób w najtrudniejszej sytuacji, oraz optymalizacyjna – nastawiona na optymalne zaspokajanie potrzeb (w tym potrzeb wyższych, rozwojowych) osób starszych i ich rodzin. Drugi typ polityki może być realizowany przez: inwestowanie w uniwersytety trzeciego wieku, kluby seniora czy domy kultury i inne placówki służące aktywizacji osób starszych, działania służące integracji społecznej seniorów, promowanie aktywnego starzenia się i wspieranie zdrowego stylu życia, a także działania adresowane do przedstawicieli młodszych pokoleń nastawione na intensyfikację dialogu międzypokoleniowego. Z. Szarota podkreśla komplementarny charakter obu tych typów polityki.

Autorka przytacza również alarmujące wyniki badań zleconych przez ONZ, z których wynika, że jakość życia polskich seniorów jest najniższa w całej UE, a szczególnie nisko oceniana jest jakość opieki zdrowotnej. Przedstawia ponadto ideę „srebrnej gospodarki”, czyli strategii ekonomicznej, w ramach której usługi adresowane są do konsumentów seniorów, i wskazuje różnego rodzaju luki rynkowe w zakresie działalności adresowanej do tej grupy odbiorców.

Z. Szarota podkreśla, że jedynie bardzo nieliczni polscy seniorzy angażują się w wolontariat, działania służące społecznościom lokalnym czy aktywność kulturalną, co wynika z referowanych badań. Jedynie 14 proc. osób starszych jest członkami organizacji czy stowarzyszeń. Oprócz danych pokazujących aktualną sytuację osób w okresie starości w publikacji prezentowane są modele i formy pomocy instytucjonalnej.

Rozdział trzeci jest poświęcony specyfice pracy socjalnej na rzecz seniorów, której celem jest dążenie do poprawy jakości ich życia i godnego starzenia się przez aktywizację społeczną. Autorka podkreśla znaczenie indywidualizacji form pomocy z uwagi na dużą różnorodność grupy seniorów, a w szczególności zróżnicowany poziom sprawności fizycznej i intelektualnej. Poruszany jest również problem związany z faktem, że wiele osób nie korzysta z pomocy społecznej, gdyż nie orientuje się, jaka jej forma im przysługuje. Rozdział zawiera propozycje działań, których celem byłoby zwiększanie świadomości seniorów w tym zakresie.

Szczególnie wartościowy w omawianym rozdziale wydaje się fragment poświęcony geragogice – pedagogice starzejących się i starych ludzi. Zaprezentowano w nim tradycje związane z edukacją osób starszych – poczynając od starożytności. Szczegółowo przed-

stawiono cele edukacji seniorów, odwołujące się do zadań rozwojowych tego okresu życia, zaproponowane przez Jana Amosa Komeńskiego (przełom XVI i XVII w.). Z. Szarota wyodrębniła również cztery obszary działań edukacyjnych, które obejmuje geragogika:

- 1) przygotowanie do roli seniora (edukacja do starości),
- 2) edukację seniorów (edukację w starości),
- 3) edukację opartą na dialogu międzypokoleniowym, w ramach którego seniorzy dzielą się swoim doświadczeniem z młodszymi pokoleniami (edukację przez starość),
- 4) kształcenie kadr do pracy z seniorami (edukację dla starości).

Autorka zwraca uwagę na zbyt małą liczbę programów edukacyjnych związanych z dialogiem międzygeneracyjnym (wychowanie do starości i przez starość). Braki w zakresie oferty edukacyjnej dotyczą również kształcenia kadr gerontologicznych. W tym kontekście przedstawione zostają propozycje dotyczące poszerzenia oferty edukacyjnej w formie kształcenia akademickiego i kursów dokształcających nastawionych na podnoszenie kwalifikacji osób pracujących z seniorami oraz dla nich.

Rozdział czwarty, autorstwa Remigiusza Kijaka, poświęcony jest życiu intymnemu ludzi starszych. Autor zwraca uwagę na problem tabu obejmującego aktywność seksualną ludzi starszych i związane z tym obawy seniorów przed negatywną reakcją dzieci i wnuków na ich zainteresowania seksualne. Brakuje powszechnej świadomości społecznej dotyczącej znaczenia seksualności w późnej dorosłości, a sama aktywność seksualna kojarzona jest raczej z wcześniejszymi fazami rozwoju człowieka. Osoby starsze postrzegane są stereotypowo jako bezpłciowe, niezainteresowane seksem i pozbawione zdolności do zachowań seksualnych. Badania pokazują jednak, że późny wiek nie musi wiązać się ze spadkiem aktywności seksualnej.

R. Kijak przedstawia czynniki, które mogą wpływać na poziom aktywności seksualnej w wieku starczym, takie jak: stan zdrowia, postawy wobec seksualności wykształcone na wcześniejszych etapach życia, sposób przystosowania się do starości (analizowany z punktu widzenia trzech teorii: wycofania się, stresu starości oraz aktywności) czy sprawność seksualna zależna od gospodarki hormonalnej. Autor odnosi się również do życia miłosnego seniorów w kontekście kilku psychologicznych koncepcji miłości. R. Kijak przytacza ponadto wyniki badań różnych autorów, z których wynika, że prawie połowa seniorów negatywnie odnosi się do swojego wyglądu i utraty fizycznej atrakcyjności (co wydaje się powiązane ze społeczną gloryfikacją fizycznej atrakcyjności i młodzieńczego wyglądu), a także dokonuje przeglądu badań nad aktywnością seksualną seniorów, przedstawiając wyniki badań własnych dotyczących seksualności ludzi starych z niepełnosprawnością intelektualną.

Z kolei tematem rozdziału piątego (również autorstwa R. Kijaka) jest przemoc wobec ludzi w podeszłym wieku. Autor prezentuje wyniki badań, które pokazują, że zagrożenie przemocą w ośrodkach wsparcia

dziennego i instytucjach opieki długoterminowej jest duże. Grupą szczególnie zagrożoną są starsi z niepełnosprawnością intelektualną. Wymienione i opisane zostały następujące formy przemocy wobec osób starszych: zachowania powodujące cierpienie psychiczne, nadużycia finansowe, przemoc fizyczna, zaniedbanie potrzeb fizycznych, emocjonalnych i społecznych oraz przemoc seksualna.

Rozdział szósty poświęcony jest doświadczeniu starości przez samych seniorów. Analizie poddane zostają czynniki, od których zależy adaptacyjne lub dezadaptacyjne podejście do własnej starości, jak również style życia w starości.

Autorzy adresują książkę do pracowników sektora pomocy społecznej, pracowników socjalnych, pedagogów społecznych i specjalnych oraz innych osób zainteresowanych problematyką starości. Omawiana publikacja jest pozycją potrzebną i wartościową z kilku powodów. Po pierwsze, zwraca uwagę na konieczność podjęcia bardziej intensywnych niż dotychczas działań nastawionych na podnoszenie jakości życia seniorów, ich społeczną aktywizację, pogłębianie dialogu międzypokoleniowego oraz psychoedukację innych pokoleń dotyczącą specyfiki tego okresu życia człowieka. Po drugie, wskazuje obszary problemowe, w których

brakuje wystarczająco intensywnych działań na rzecz integracji seniorów z pozostałymi grupami społecznymi oraz poprawy jakości życia osób starszych. Po trzecie w publikacji przedstawione zostały propozycje kierunków działań, które służyłyby rozwiązaniu opisanych problemów. Monografia w syntetyczny sposób pokazuje, jakie działania są podejmowane w obszarach: wsparcia społecznego i polityki społecznej, pracy socjalnej, edukacji, a w jakim zakresie działania w tych obszarach należałoby poszerzyć. Ponadto książka napisana jest przez naukowców, a więc przedstawiane w niej informacje opierają się na rzetelnym przeglądzie wyników badań naukowych, nie tylko z obszaru pedagogiki, ale również z innych dziedzin, w tym wyników badań własnych. Na koniec należy wspomnieć, że w publikacji omówiono m.in. wyniki badań, które pozwalają na lepsze zrozumienie starości z punktu widzenia samych seniorów. Obejmują one takie zagadnienia jak: rola sfery seksualnej w życiu seniorów, doświadczenie przemocy, postrzeganie własnej starości oraz style życia w wieku senioralnym. Rozpowszechnienie wielu informacji zawartych w książce niewątpliwie mogłoby wpłynąć na zmianę postrzegania osób starszych przez osoby młode, przeciwdziałając dominacji negatywnego, stereotypowego postrzegania starości.

Old age. Between diagnosis and acting – a review

Review of a book by Remigiusz J. Kijak and Zofia Szarota (2013), Old age. Between diagnosis and acting presents the reasons which make the book subject matter socially important: 1) the proportion of elderly people in society is growing. 2) It is worthwhile to help younger people prepare for elderly age. 3) People of every age would benefit from deepening intergenerational dialogue. 4) Most goods and services are addressed to young people and senior needs are mostly neglected. The work presents issues discussed in individual chapters of the monograph. In the first chapter Z. Szarota discusses demographic data presenting an increasing number of people after 60 in relation to the population as a whole. The second chapter concentrates on social aid and social policy. It draws attention to complementary character of two local social policy perspectives: 1) interventionist – care-focused and 2) optimisation – focused on optimal satisfaction of elderly people developmental needs and the needs of their families. The third chapter discusses senior social work specifics and gerontologic education encompassing four directions: 1) up to elderly age, 2) elderly age, 3) throughout elderly age and 4) for elderly age. Chapter four by R. Kijak presents research results about senior sexuality. Chapter five deals with violence against elderly people and chapter six discusses how the seniors themselves experience old age. Finally the advantages of the book in question were summarised: 1) it stresses the necessity to take actions aimed at increasing senior life quality. 2) It points out the problem areas and 3) presents action proposals, which would solve the problem. 4) The information presented is based on reliable review of scientific research.

POLECAMY

INTERNETOWE NARZĘDZIA WSPOMAGAJĄCE OPIEKĘ ZDROWOTNĄ

Karol Korczak

Karol Korczak, Internetowe narzędzia wspomagające opiekę zdrowotną Wolters Kluwer, Warszawa 2014

Celem publikacji jest identyfikacja kluczowych czynników, które wpływają na rozwój wykorzystania internetowych narzędzi wspomagających opiekę zdrowotną w polskich podmiotach prowadzących działalność leczniczą. Rozpoczęto od charakterystyki koncepcji internetowej opieki zdrowotnej, a następnie przedstawiono wybrane obszary zastosowań internetu w opiece zdrowotnej (np. zamawianie wizyt, dostęp do badań, e-recepta). Większą część publikacji stanowi omówienie wyników badań autora prowadzonych wśród polskich podmiotów. Prezentuje on internetowe narzędzia jako źródło korzyści, a także omawia m.in. determinanty rozwoju wykorzystania narzędzi internetowych, bariery i wyzwania w tym zakresie.

Publikację można nabyć w księgarni internetowej wydawnictwa:

<http://www.profinfo.pl/p,internetowe-narzedzia-wspomagajace-opieke-zdrowotna,181433.html>.